

UTANFÖR ELLER INNANFÖR

- den konkreta poesin återkomst?

När jag läser Agneta Enckells senaste diktsamling, som är den sjätte i ordningen sedan 1983, förs jag tillbaka i tiden – minst 40 år. Jag hamnar i 60-talets språkexperimentella strävan efter nya, tydligare, djupare och vidare uttryck

Jag påminns om bl.a. Jarl Hammarberg-Åkessons och Bengt Emil Johnsons s.k. konkreta poesi. Här fanns en vilja att bryta upp textens struktur både till innehåll och form. Förebilderna fanns i musikalisk kompositionsformer, samtidigt som den synligt tolkade bilden, tavlan, fanns närvarande på pappersytan.

Agneta Enckells samling innehåller fyra avdelningar, varav den första får formen av en sorts collagedikt, där meningar radas upp, för att fylla den vita sidan med betydelser. Ord och ordfragment lagras på varandra; den ena semantiska betydelsen avlöser den andra.

En till synes paradoxal ”språkbild” förmedlar associativa ansatser till förgreningar och utskott beroende på läsarens kreativitet. Läsaren inte bara närmar sig ett poetiskt ”landskap”; han eller hon är samtidigt medskapande i konkret mening.

Betydelser centreras liksom Paul Cleans dikter i mättade meningar, koncentrerade metaforiska slingor. En ”klangpoesi”, där orden ”genomströmmar oss” samtidigt som de belyser ett reducerat landområde, ökenlikt, främmande, suddigt, otydligt. Det är att lyssna ”till en ängels tunga”, som att ana ”ett hemlighetsfullt leende” någonstans eller Ingenstädes.

I bokens ”mellanspel” förändras rytmen, strofen. Här faller orden i korta fallande rytmer, trokéer, som flätas sin i varandra med underfundiga överklivningar.

*Av punktvis medgivanden,
i det koboltblå, den*

*Silvereksspröda, en rymd,
där en sång, som tystnar, -*

Mitt i dessa korthuggna tvåradningar anges förödande händelser från dåtid och nutid. Stalinmassakern i Babij Jar, väl beskriven av den ryske poeten Jevgenij Jevtusjeko, länkas med nazismens Treblinka, och den judiska massakern under Domartiden 11-1200-talet före vår tideräkning. Med en sorgbön på läpparna mumlar den utsatta människan ett lösenbord, nämligen: schibbolet.

Det räcker inte att kunna ordet, utan att kunna uttala det hebreiska ordet rätt! I Jeftas armé finns ingen nåd. 42.000 efraimiter får sätta livet till. (Dom. 12:6).

Poeten Enckell gör det inte enkelt för läsaren. Det är som om Döda Havets trettio procentiga salthalt får ögonen att, inte bara ”blinka, blinka” utan också att svida. I ”skuggan av doften från klematis”, lever eller som poeten skriver: ”böljar” historiens och nuets smärta.

Nära Domarbokens episod finns också bibelns kärleksvisa: Höga Visa.

Poeten frågar liksom Sångens mästare: ”Vem är då hon som kommer hit upp från öknen?” Enckell ger inget svar. Det får vi söka i Höga Visans sjätte kapitel vers sex: ”Jag är en mur, och mina bröst är som tornen på den. Så blev jag i hans ögon en kvinna som var kärlek värd.”

Detta i den tredje avdelningen med uttåg, exodus, som inledande rubrik. Det är en famlande text, svårläst, därför att bokstäver utesluts och marginaliseras.

Till slut koncentreras texten till tre ”högar” per sida. Korta meningar med en dators obarmhäftiga radbrytningar, står i klungor av ord. ”Det vildas bett i texten” blir:

*det vild
as bett i
texten?*

Eller: Som om man drunknat i sin egen mun -?
Blir:

*(somo man
drunknat i sin
egen mun-?)*

Som sagt: i Agneta Enckell poesi kan läsaren uppfatta sig vara innanför eller utanför. Orden ger ändå ledtrådar om än i komplexa ekvationer eller i det av språkrymdens universum uppmonterade laboratoriet, där andra världar kan anas.

Hans-Evert Renérius

Agneta Enckell. innanför/utanför. Östlings Bokförlag. Symposion AB. Dikter.